

Małoletni pacjent w praktyce lekarskiej

Dziecko to wyjątkowy pacjent, nie tylko dlatego, że samo co do zasady nie może podejmować decyzji, ale również dlatego, że z lekarskiego punktu widzenia sytuacja prawna dziecka jest decydująca w kolejnych aspektach udzielenia świadczenia, poczynsży od wyrażenia zgody na jego udzielenie, a skończywszy na udzieleniu informacji o stanie jego zdrowia.

Kim jest małoletni?

Małoletni to osoba, która nie ukończyła 18 roku życia, do ukończenia lat 13 nie ma zdolności do czynności prawnych, a po ukończeniu 13 roku życia ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Ogólna reguła jest taka, że z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie, do ważności czynności prawnej, przez którą osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych zaciąga zobowiązanie lub rozporządza swoim prawem, potrzebna jest zgoda jej przedstawiciela ustawowego. (art. 10 §1, w związku z art. 12, w związku z art. 15, w związku z art. 17 kodeksu cywilnego).

Małoletni a zgoda na udzielenie świadczeń zdrowotnych

Lekarz może przeprowadzić badanie lub udzielić innych świadczeń zdrowotnych, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie, po wyrażeniu zgody przez pacjenta, natomiast jeżeli pacjent jest małoletni, wymagana jest zgoda jego przedstawiciela ustawowego, z kolei gdy pacjent nie ma przedstawiciela – zezwolenie sądu opiekuńczego. Podkreślenia wymaga fakt, że jeżeli zachodzi potrzeba przeprowadzenia badania osoby małoletniej, zgodę na przeprowadzenie badania może wyrazić także opiekun faktyczny (art. 32 ust. 1, 2, 3 ustawy o zawodzie lekarza i lekarza dentysty, dalej u.z.l.).

Wskazać jednak należy, że w przypadku małoletniego pacjenta, dla lekarza istotna jest granica wieku 16 lat, jeżeli bowiem pacjent ukończył 16 lat, wymagana jest także jego zgoda, istnieje więc w tym wypadku wymóg uzyskania tzw. zgody kumulatywnej. Sytuacja komplikuje się, jeżeli małoletni, który ukończył 16 lat, sprzeciwia się czynnościom medycznym, poza zgodą jego przedstawiciela ustawowego albo w przypadku niewyrażenia przez nich zgody wymagane jest zezwolenie sądu opiekuńczego. Jeżeli natomiast pacjent małoletni nie ma przedstawiciela ustawowego ani opiekuna faktycznego albo porozumienie się z tymi osobami jest niemożliwe, lekarz po przeprowadzeniu badania może przystąpić do udzielania dalszych świadczeń zdrowotnych dopiero po uzyskaniu zgody sądu opiekuńczego, chyba że co innego wynika z przepisów ustawy (art. 32 ust. 5, 6, 8 u.z.l.).

Co więc wynika z przepisów ustawy? Otóż badanie lub udzielenie pacjentowi innego świadczenia zdrowotnego bez jego zgody jest dopuszczalne, jeżeli wymaga on niezwłocznej pomocy lekarskiej, a ze względu na stan zdrowia lub wiek nie może wyrazić zgody i nie ma możliwości porozumienia się z jego przedstawicielem ustawowym lub opiekunem faktycznym. Decyzję o podjęciu czynności medycznych w ww. okolicznościach, lekarz powinien w miarę możliwości skonsultować z innym lekarzem, a okoliczności te lekarz **zawsze** odnotowuje w dokumentacji medycznej pacjenta (art. 33 u.z.l.).

Lekarz może wykonać zabieg lub zastosować metodę leczenia lub diagnostyki stwarzającą podwyższone ryzyko dla pacjenta, wobec pacjenta małoletniego, po uzyskaniu zgody jego przedstawiciela ustawowego, a gdy pacjent nie ma przedstawiciela lub gdy porozumienie się z nim jest niemożliwe – po uzyskaniu zezwolenia sądu opiekuńczego, natomiast jeżeli pacjent ukończył 16 lat, wymagana jest także jego pisemna zgoda (art. 34 ust. 3, 4 u.z.l.).

Jeżeli przedstawiciel ustawowy pacjenta małoletniego nie zgadza się na wykonanie przez lekarza ww. czynności, a są one niezbędne do usunięcia niebezpieczeństwa utraty przez pacjenta życia lub ciężkiego uszkodzenia ciała bądź ciężkiego rozstroju zdrowia, lekarz może wykonać takie czynności po uzyskaniu zgody sądu opiekuńczego. Istnieje również okoliczność, że lekarz może wykonać czynności bez zgody przedstawiciela ustawowego pacjenta bądź zgody właściwego sądu opiekuńczego, gdy zwłoka spowodowana postępowaniem w sprawie uzyskania zgody groziłaby pacjentowi niebezpieczeństwem utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia. W takim przypadku lekarz ma obowiązek – o ile jest to możliwe – zasięgnąć opinii drugiego lekarza, w miarę możliwości tej samej specjalności. O wykonywanych czynnościach lekarz niezwłocznie zawiadamia przedstawiciela ustawowego, opiekuna faktycznego lub sąd opiekuńczy, a także **dokонуje odpowiedniej adnotacji wraz z uzasadnieniem** w dokumentacji medycznej.

Jeżeli z kolei w trakcie wykonywania zabiegu operacyjnego albo stosowania metody leczniczej lub diagnostycznej wystąpią okoliczności, których nieuwzględnienie groziłoby pacjentowi niebezpieczeństwem utraty życia, ciężkim uszkodzeniem ciała lub ciężkim rozstrojem zdrowia, a nie ma możliwości niezwłocznie uzyskać zgody przedstawiciela ustawowego pacjenta, lekarz ma prawo, bez uzyskania tej zgody, zmienić zakres zabiegu bądź metody leczenia lub diagnostyki w sposób umożliwiający uwzględnienie tych okoliczności. W takim przypadku lekarz ma obowiązek – o ile jest to możliwe – zasięgnąć opinii drugiego lekarza, w miarę możliwości tej samej specjalności. Lekarz dokonuje również odpowiedniej adnotacji w dokumentacji medycznej oraz informuje przedstawiciela ustawowego lub opiekuna faktycznego albo sąd opiekuńczy (art. 35 ust. 1 i 2 u.z.l.).

Kto ma prawo do informacji o stanie zdrowia małoletniego pacjenta?

Pacjent, w tym małoletni, który ukończył 16 lat, lub jego przedstawiciel ustawowy mają prawo do uzyskania od osoby wykonującej zawód medyczny przystępnej informacji o stanie zdrowia pacjenta, rozpoznaniu, proponowanych oraz możliwych metodach diagnostycznych i leczniczych, dających się przewidzieć następstwach ich zastosowania albo zaniechania, wynikach leczenia oraz rokowaniu, w zakresie udzielanych przez tę osobę świadczeń zdrowotnych oraz zgodnie z posiadanymi przez nią uprawnieniami, należy jednak podkreślić, że ustawowy przedstawiciel małoletniego pacjenta ma prawo do wyrażenia zgody na udzielenie informacji innym osobom. Z kolei pacjent małoletni, który nie ukończył 16 lat, ma prawo do uzyskania od osoby wykonującej zawód medyczny informacji, w zakresie i formie potrzebnej do prawidłowego przebiegu procesu diagnostycznego lub terapeutycznego (art. 9 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, dalej: u.p.p.).

Obecność osoby bliskiej pacjenta małoletniego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych

Przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych małoletniemu pacjentowi może być obecna osoba bliska, można odmówić obecności osoby bliskiej w dwóch przypadkach: istnienia prawdopodobieństwa wystąpienia zagrożenia epidemicznego oraz ze względu na bezpieczeństwo zdrowotne pacjenta. Odmowę **odnotowuje się w dokumentacji medycznej** (art. 21 u.p.p.).

Uzyskanie zgody sądu opiekuńczego

Należy wskazać, że sądem opiekuńczym właściwym miejscowo do udzielania zgody na wykonywanie czynności medycznych jest sąd, w którego okręgu czynności te mają być wykonane, czyli upraszczając będzie to sąd rejonowy właściwy dla podmiotu leczniczego, w którym udzielane jest małoletniemu świadczenie zdrowotne (art. 32 ust. 10 u.z.l.).

Charakter prawny pełnomocnictwa notarialnego

Oświadczenie o przekazaniu opieki nie rodzi skutków prawnych, co oznacza, że rodzice nie są zwolnieni z odpowiedzialności za wykonywanie przez nich władzy rodzicielskiej, osoba lub osoby wskazane w pełnomocnictwie nie są upoważnione do działania i podejmowania decyzji w sprawach dziecka. Notariusz może potwierdzić delegowanie sprawowania faktycznej opieki nad dzieckiem w formie oświadczenia. Jednak w świetle przepisów **taki dokument nie pozwala podejmować żadnych decyzji w sprawach istotnych dla dziecka, takich jak leczenie.**

Podsumowując powyższe rozważania, wskazuję, że każdy lekarz przyjmujący małoletniego pacjenta winien poświęcić więcej uwagi stronie formalno-prawnej, takie zachowawcze

podejście pozwoli uniknąć odpowiedzialności czy to zawodowej, czy też cywilnej.
Jednocześnie wskazuję, że należy każdą uzyskaną informację o sytuacji prawnej dziecka odnotowywać w dokumentacji lekarskiej.

r.pr. Emilia Antczak

kierownik Biura OROZ OIL w Łodzi

Panaceum 5/2023